

УДК 330.3:[332.122:338.43]

О. А. Дудзяк,
к. е. н., асистент кафедри менеджменту, адміністрування та публічного управління,
Подільський державний аграрно-технічний університет

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.4.10

ВПЛИВ АГРАРНОЇ ОСВІТИ НА ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

O. Dudziak,
PhD in Economics, prof. of the Department of Management, Administration and Public Management of the State Agrarian
and Engineering University in Podilya

THE IMPACT OF AGRARIAN EDUCATION ON THE RESTORATION AND DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Стаття є етапом дослідження розвитку аграрної освіти України та її вплив на розвиток сільських територій, мотивацію сільської молоді до навчання в аграрних закладах освіти, повернення молоді на сільські території після отриманої освіти.

Нині питання відновлення і розвитку сільських територій України поставлено гостро перед урядовими установами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та науковцями. Досвід відновлення і розвитку на селі переймають у сусідній Польщі, Сполучених Штатах Америки, Німеччині та в інших. Проте проблемі освіти на сільських територіях дуже часто не приділяють важливої уваги, що є дуже важливою помилкою.

Популярність аграрної освіти втрачена через неналежної престижності праці на селі, через її важкість та невелику оплату. Однак на сьогодні постало питання нехватки кадрів у галузі сільського господарства, медицини, освіти на сільських територіях.

Молодий спеціаліст після отримання освіти не вмотивований до повернення в село, через відсутність впорядкованої соціальної інфраструктури, відсутність місць сучасного молодіжного відпочинку, житлової бази, Інтернету, -достойної оплати праці та інше.

Склався стереотип, якщо жити і працювати в селі, то праця і життя буде важким, нудним і не цікавим. Часто молодь помиляється, оскільки навіть не здогадується, що на сільських територіях успішно працюють і розвиваються фірми, які можуть забезпечити молодого спеціаліста достойним проживанням в селі.

Проблемою для держави та ВНЗ нині виявилось те, що аграрна освіта не популяризується, тому це потрібно вирішувати за допомогою інформування молоді всіх рівнів, що до важливості та додаткових можливостей отримання аграрної освіти для відновлення та розвитку сільських територій, для сільської молоді, для держави та органів місцевого самоврядування.

Також базою для відновлення популярності аграрної освіти має стати шкільне виховання сільської молоді за допомогою працівників аграрних закладів освіти, шляхом проведенням профорієнтаційної роботи та залучення до шкільного життя сільських школярів, адже саме від сільської молоді залежить відродження села.

The article is a research stage of the agricultural education development in Ukraine and its impact on the rural areas development, the motivation of rural young people to study in agricultural educational institutions, the return of young people to rural areas after education.

Nowadays the question of the restoration and development of the rural territories of Ukraine is acutely faced by government agencies, public organizations, local governments, and scientists. The experience of restoration and development in rural areas is accepted from neighboring Poland, the United States of America, Germany, and others. But the problem of education in rural areas is often not given important attention, which is a very important mistake.

The popularity of agrarian education is lost due to inadequate prestige of working in the village, because of its severity, but not much payment. And today there is an issue of personnel shortage in the field of agriculture, medicine, education in rural areas.

A young specialist, after getting an education, is not motivated to return to the village, due to the lack of an arranged social infrastructure, places for modern youth recreation, housing, the Internet, decent wages etc.

There is a stereotype that living and working in the village provide you with hard work while boring and not interesting life. Often young people make mistakes because they do not even realize that in rural areas there are successfully operating and developing companies that can provide a young specialist with decent living in a village.

The problem for the state and universities now is that agrarian education is not popularized, so this needs to be solved by informing young people of all levels about the importance and additional opportunities for obtaining agricultural education for the restoration and development of rural areas, for rural youth, for the state and local government.

Also, the basis for restoring the popularity of agrarian education should be the school education of rural youth with the help of agricultural educational institutions workers, through vocational guidance and involvement of rural schoolchildren in school life, since the rural revival depends on the rural youth.

Ключові слова: відновлення та розвиток сільських територій, аграрна освіта, сільська молодь.

Key words: restoration and development of rural areas, agricultural education, rural youth.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі розвитку сільських територій присвятили свої праці ряд вітчизняних та зарубіжних спеціалістів, та, на жаль, проблемі відновлення популярності та значенню аграрної освіти не приділено досить уваги. Для написання статі використано матеріали провідних дослідників галузі аграрної освіти: А.С. Кобець, А.М. Пугач, В.В. Іванишин, О.В. Павленко та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження стану розвитку аграрної освіти, важливості її впливу на відновлення та розвиток сільських територій, значення аграрної освіти для освітньо-культурного розвитку сільської молоді України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для кращого розуміння перспектив розвитку державної політики інтеграції вищої аграрної освіти України до європейського освітнього простору надзвичайно важливо дослідити сучасний стан освітніх послуг у сфері вищої аграрної освіти в Україні. Враховуючи входження освітньої галузі України до світового, зокрема європейського, освітнього простору, різко загострилася проблема реформування системи вітчизняної освіти. Сучасна система вітчизняної аграрної освіти зберігає багато ознак застарілої моделі освіти і не відповідає реаліям сьогодення. Реформування сільськогосподарської освіти, науки як і промисловості повинно відбуватися одночасно з реформуванням аграрного виробництва [1].

Досить довго навчання та підготовка кадрів для сільськогосподарських підприємств в нашій державі було відокремлено від загальної системи освіти, аграрна освіта знаходилась в юрисдикції міністерства аграрної політики і продовольства, саме міністерство займалося визначенням пріоритетних напрямів аграрної освіти, від нього залежало фінансування і державне замовлення в даній галузі. Проте в лютому 2015 року аграрна освіта була інтегрована в систему

загальної освіти і зазнало активних змін і не дивлячись на те, що вища школа нині зазнає активної реформації, аграрна освіта також знаходиться на перехідному етапі, що зумовило набранням чинності прийнятого в 2014 році Закону України "Про вищу освіту".

На сучасному етапі ВНЗ України набули автономію, самостійність в можливості вирішення питань самоврядування, пошук нових можливостей в сфері використання своїх можливостей, частковим правом використання своїх коштів

У системі аграрної освіти функціонують 116 ВНЗ I—IV рівня акредитації: з них 17 ВНЗ III—IV рівня акредитації та 22 ВНЗ I—II рівня акредитації — всього 39, в той же час у структурі ВНЗ III—IV рівня акредитації знаходиться 77 навчальних закладів I—II з окремими правами юридичної особи. У 2014 р. загальний контингент студентів аграрних ВНЗ I—IV рівнів акредитації склав 145,3 тисячі осіб. З них понад 78,5 тисяч навчаються за державним замовленням, близько 60% з яких — сільська молодь. Щороку на денній формі навчання повну вищу освіту здобувають 9 тисяч осіб. Ще 8,8 тисяч — на заочній формі. Направлення на роботу у 2014 р. отримали понад 75% відсотків випускників, які навчалися за державним замовленням. Навчальний процес забезпечують близько 6,2 тисяч науково-педагогічних працівників та 6,5 тисяч педагогічних працівників [2].

Сьогодні в системі аграрної освіти функціонує розгалужена мережа закладів післядипломної освіти, яка включає 34 установи, де щороку підвищують кваліфікацію до 25 тисяч керівників підприємств, спеціалістів АПК, викладачів. Підготовку робітничих кадрів здійснюють 26 професійно-технічних навчальних закладів першого атестаційного рівня. Там щороку проходять навчання понад 15 тисяч робітників для різних галузей економіки, але насамперед аграрної [2].

У вищих аграрних навчальних закладах України реалізується ступенева підготовка фахівців: за освітньо-кваліфікаційним рівнем "Молодший спеціаліст" — 63 спеціальності; "Бакалавр" — 40 напрямів; "Магістр" — 80 спеці-

альностей. У процесі підготовки цих фахівців досягнуто певних зрушень: постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 затверджено новий, істотно наближений до європейських вимог перелік галузей знань і спеціальностей. Згідно з цим переліком галузь знань "Аграрні науки і продовольство" об'єднує 8 спеціальностей (агрономія, захист і карантин рослин, садівництво та виноградарство, технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, лісове господарство, садово-паркове господарство, водні біоресурси та аквакультура, агроінженерія) [3].

У країнах ЄС вже тривалий час точиться дискусія стосовно ролі і місця вищої аграрної освіти — наприклад, наскільки аграрна економіка є специфічною і чи не може просто бути інкорпорована в систему загальних економічних знань. Тож на відміну від так званих професійних шкіл, де навчають спеціалістів робітничих спеціальностей, із сильним акцентом на отримання практичних знань, система вищої освіти поступово універсуалізується. Наразі маємо аналогічні процеси і в Україні [1].

Нині спостерігається негативна тенденція до втрати популярності аграрної освіти, все частіше сільська молодь обирає вищу освіту, яка не має відношення до села та сільського господарства. Молодь через відсутність фінансової, інфраструктурної, побутової та культурної мотивації відмовляється від повернення на сільські території та відновлювати рідне село.

Аграрна освіта для сільських територій є надзвичайно важливою, саме вона нині є найбільш недооцінена міністерствами та освітніми установами. Питання аграрної освіти та післядипломної освіти замовчується та йому не надається важливого значення, а це призводить до значного освітньо-культурного занепаду на селі, що в свою чергу призводить до зросту злочинності, алкоголізму, наркоманії, нераціонального використання вільного часу серед молоді.

Позбавленні можливості молоді люди, отримати вищу аграрну освіту, змушені мігрувати за кордон, виконувати там грубу працю, а те населення, яке вже навіть і має певну освіту, позбавлене можливості через брак інформації вдосконалюватись і продовжувати розвиток у плані післядипломної освіти.

Також важливо підкреслити вагомий вплив на державної підтримки на розвиток аграрної освіти на селі її популяризації та підтримки. Потрібно чітко вказувати вагоме місце в державних програмах розвитку сільських територій важливість аграрної освіти, на жаль, часто цей пункти пропускається та ігнорується. Важливість аграрної

освіти применшений шляхом нехтування проблем сільської молоді, відсутня мотивація підготовки молодого спеціаліста в аграрній галузі.

Для відновлення популярності аграрної освіти для сільських жителів, потрібно розробити ряд мотиваційних заходів, які мотивуватимуть сільську молодь до обрання ними сільськогосподарських спеціальностей, а це в свою чергу сприятиме відновленню популярності аграрної освіти.

Привернення уваги молоді до проблем відновлення та розвитку сільських територій потрібно мотивувати саме вирішенням проблем працевлаштування на селі, відновлення та розбудова інфраструктури, до цього потрібно привертати увагу сільськогосподарських виробників та сільських лідерів, які потребують кваліфікованого спеціаліста в себе на підприємства. Головний чинник вирішення цієї проблеми, це співпраця освітян-науковців з сільськогосподарськими виробниками. Потрібно дати можливість підприємцю обрати спеціаліста ще на студентській лаві, залучивши його проходити практику в себе на підприємстві, а студент вже з періоду навчання матиме змогу визначити для себе пріоритетний напрям, який в першу чергу стане йому в пригоді на тому підприємстві, де він планує працювати.

Отже, щоб привернути увагу молоді до аграрної освіти потрібно надати майбутнім студентам певні гарантії, які зможуть їх запевнити в успішному майбутньому. Виходячи з того, що аграрні заклади, нині більшу частину своїх проблем мають вирішувати керуючись своїми можливостями їм потрібно розробити чітку стратегію, яка б пропагувала їх освітні послуги і зацікавила державу у підтримці цієї стратегії:

1. Визначити свої головні напрями розвитку, на які має працювати весь навчальний заклад, яка б була прописана і в державній тематикі і в роботі кожної кафедри.

2. Створити відділ маркетингу (призначити особу), який має безпосередньо курувати профорієнтаційну роботу установи. Профорієнтаційна робота має проводитись постійно, заклад має бути представлений на всіх заходах, які стосуються сільського господарства і сільських територій.

3. Має бути створена робоча група з представниками кожного з підрозділів, яка має займатись цією проблемою.

4. Потрібно відновити дорадництва на базі навчальних закладів, які безпосередньо мають також займатися популяризацією аграрної освіти як одного з важливих елементів відновлення сільських територій за рахунок повернення молоді на село.

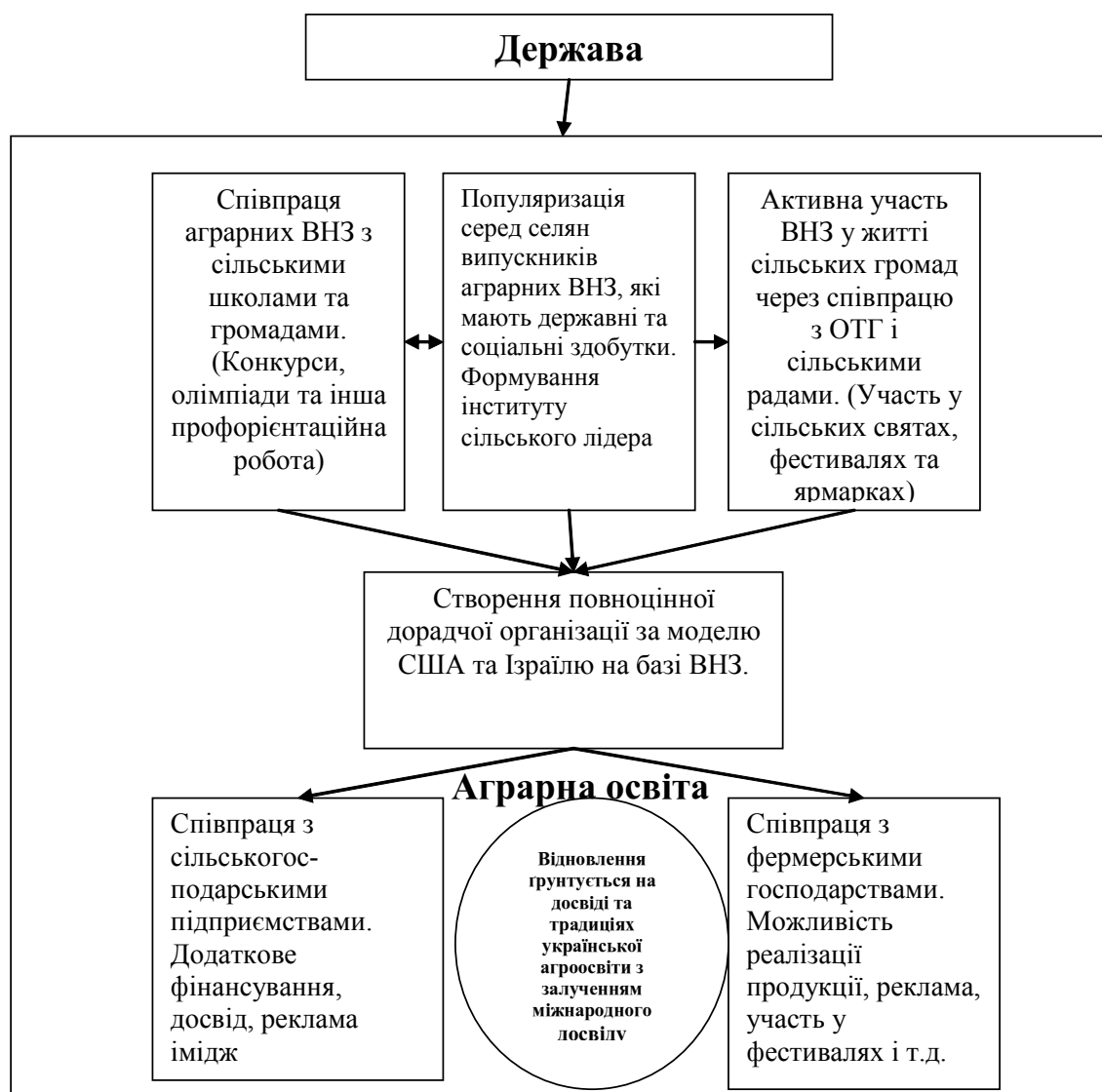

Рис. 1. Модель відновлення популярності аграрної освіти на селі

5. Дорадництвом брати активну участь у процесі формування ОТГ і адміністративно територіальній реформі, навчанні, підвищенні кваліфікації, перекваліфікації сільськогосподарських товаровиробників, бути для них основним джерелом отримання інформації, через створення Інтернет ресурсу (газети, розсилки, презентації і т.д.).

6. Потрібно активно залучати студентів до проведення профорієнтаційної роботи навчального закладу, які б разом з викладачами могли до нести своїм друзям про переваги навчання і здобування аграрної освіти.

7. Потрібно тісно співпрацювати з державними та приватними сільськогосподарськими підприємствами, які готові поділитись своїм досвідом господарювання.

8. Потрібно розробити яскраву та зрозумілу рекламну продукцію, яку можна розповсюджувати на різних профорієнтаційних заходах,

конференціях, семінарах.

Судячи з представленої моделі можна зробити висновок, що за державної підтримки, підтримки місцевого самоврядування, підприємців, можна відновити імідж аграрної освіти її важливість та значення для культурно-освітнього розвитку на сільських територіях.

Основними перевагами результату від функціонування "моделі відновлення та популяризації аграрної освіти" є:

- 1) підвищення рівня культурно-освітнього розвитку селян;
- 2) можливість продовження освіти завдяки дорадчим службам;
- 3) поєднати в один освітньо-виробничий процес аграрну освіту — село — виробництво;
- 4) виховання сільської молоді;
- 5) збереження культури і традицій;
- 6) можливість для виробничників додатково рекламувати та реалізувати свою продукцію;

7) можливість для виробничників обирати собі молодого спеціаліста з студентської лави і т.д.

Вважаючи на всі ці переваги, варто зазначити, що аграрна освіта несе в собі тільки позитивний вплив на розвиток і відновлення сільських територій, через звернення уваги на сільську культуру і традиції, що є формуючим елементом української самобутності, культури і побуту.

ВИСНОВОК

Важливість у формуванні особистості сільського жителя, майбутнього спеціаліста, сільського лідера, аграрної освіти беззаперечна. Саме відновлення популярності аграрної освіти має стати першочерговим завданням у вирішенні відновлення і розвитку сільських територій України, на вже сформованій основі з додаванням зарубіжного досвіду і новітніх освітніх тенденцій з залученням підприємців та сільськогосподарських товаровиробників, які готові поділитись своїм досвідом.

Саме на відродженні освітніх традицій української аграрної освіти має базуватись передача знань та виховання сучасної української молоді, яка має відродити сільські території з позитивним приростом населення, відсутністю безробіття та міграції, з поколінням молодих спеціалістів, які в свою чергу готові далі виховувати прийдешні покоління.

Література:

1. Кобець А.С., Пугач А.М. Сучасний стан освітніх послуг у сфері вищої аграрної освіти в Україні // *Аспекти публічного управління*. — № 6—7 (32—33). — Червень — Липень 2016.
2. Павленко О. Нова освіта — шлях до сучасної системи формування людського капіталу [Електронний ресурс] / О. Павленко. — Режим доступу: <http://blogs.ukrinform.gov.ua/blog/oleksiy-pavlenko/novaosvita-shlyah-do-suchasnoyi-systemy-formuvannya-lyudskogo-kapitalu>
3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2015 р. № 266. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248149695>
4. Дудзяк О.А. Оцінка агротуристичної привабливості регіону: основні фактори та показники / О. А. Дудзяк // *Вісник Сумського національного аграрного університету*. — 2010. — Вип. 5/2: Серія Економіка та менеджмент. — С. 16—20.
5. Дудзяк О.А. Вплив сільського туризму на розвиток сільських територій / О.А. Дудзяк // *Науковий вісник Ужгородського університету*.

Серія економіка. — Вип. 2 (48). — 2016. — С. 133—136.

6. Іванишин В.В., Дудзяк О.А. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій Європейських країн та США / В.В. Іванишин, О.А. Дудзяк // *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. — 2015. — Вип. 24. — Т. 3. — С. 5—10.

7. Куцмус Н.М. Європейський досвід вирішення проблем сільського розвитку. Соціально-економічні проблеми розвитку сільських територій: регіональний аспект: кол. монографія / [В.І. Ткачук, А.О. Соколова, О.В. Голій та ін.], за ред. В.І. Ткачука. — Ж.: Видавництво ПП "Рута", 2014. — С. 263—278.

References:

1. Kobets', A.S. and Puhach, A.M. (2016), "The current state of educational services in the field of higher agricultural education in Ukraine", *Aspekty publichnoho upravlinnya*, vol. 6—7 (32—33).
 2. Pavlenko, O. (2015), "New education - the path to the modern system of human capital formation", available at: <http://blogs.ukrinform.gov.ua/blog/oleksiy-pavlenko/novaosvita-shlyah-do-suchasnoyi-systemy-formuvannya-lyudskogo-kapitalu> (Accessed 20 Jan 2019).
 3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution "On the approval of the list of branches of knowledge and specialties, which provide training for higher education graduates", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248149695> (Accessed 20 Jan 2019).
 4. Dudziak, O.A. (2010), "Assessment of the agritourism attractiveness of the region: the main factors and indicators", *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriiia Ekonomika ta menedzhment*, vol. 5/2, pp. 16—20.
 5. Dudziak, O.A. (2016), "The impact of rural tourism on the development of rural areas", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu - seriiia ekonomika*, vol. 2 (48), pp. 133—136.
 6. Ivanyshyn, V.V. and Dudziak, O.A. (2015), "Application in Ukraine of development of rural areas of European countries and the USA", *Zbirnyk naukovykh prats' Podil's'koho derzhavnoho aharo-tekhnichnoho universytetu*, vol. 24, no. 3, pp. 5—10.
 7. Kutsmus, N.M. (2014), *Yevropejs'kyj dosvid vyrishennia problem sil's'koho rozvytku. Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku sil's'kykh terytorij: rehional'nyj aspekt* [The European Experience in Rural Development. Socio-economic problems of rural development: regional aspect], Ruta, Zhytomyr, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 05.02.2019 р.*